

ภาษาสัญลักษณ์ในวรรณกรรม

ประเภทนิทาน

■ ภิมลพรรณ อุ้นแก้ว

บทคัดย่อ

การวิเคราะห์ วิจารณ์วรรณกรรมนั้นมีหลายทฤษฎี ทฤษฎีสัญลักษณ์นิยม (Symbolism) เป็นทฤษฎีหนึ่งซึ่งมักใช้ในการวิเคราะห์ตีความและหาความหมายในวรรณกรรมเสมอ หลักของทฤษฎีนี้คือการประมวลส่วนประกอบสำคัญในประสบการณ์ของมนุษย์ที่เป็นสากลเอาไว้ในลักษณะความคิดแล้วผสมผสานกับจินตภาพ เน้นความเกี่ยวพันกันอย่างซับซ้อนในเรื่องต่าง ๆ สัญลักษณ์เป็นการแทนของอีกสิ่งหนึ่งไม่ว่าจะเป็นสิ่งมีชีวิตหรือไม่มีชีวิตก็ตาม สัญลักษณ์ได้รวมถึง งานศิลปะ วรรณกรรม ศาสนา วัฒนธรรม ประเพณีตั้งแต่ครั้งก่อนยุคประวัติศาสตร์จนถึงปัจจุบัน และประเด็นต่าง ๆ ทางสังคมด้วย นอกจากนี้สัญลักษณ์ยังหมายถึงการแสดงท่าทางต่าง ๆ ภาษาพูดและภาษาเขียน สัญลักษณ์เป็นกุญแจสำคัญที่ทำให้เราเข้าใจในเหตุ-ผล และความเป็นไปของโลก เพราะภาษาสัญลักษณ์ถือได้ว่าเป็นสิ่งสะท้อนอารยธรรม ประเพณีของแต่ละชนชาติ จึงถือได้ว่าภาษาสัญลักษณ์ในวรรณกรรมเป็นการเปรียบเทียบระหว่างนามธรรมกับรูปธรรมที่มีความหมายโดยนัย

สเตฟาน มาลาร์เม (Stéphane Mallarmé) กวีชาวฝรั่งเศส ได้อธิบายว่า สัญลักษณ์นิยมคือศิลปะการสร้างภาพของสิ่งหนึ่ง “ทีละน้อยเพื่อเพียรอารมณ์” หรือในทางกลับกันคือ “ศิลปะการเลือกสรรวัตถุและดึงสภาพวิญญานออกมาจากสิ่งนั้น” “อารมณ์” นี้แสดงออกโดย “กระบวนการตีความ”¹ ซึ่งเป็นวิธีการ

ที่จะทำให้ผู้อ่านรับรู้ เข้าใจความหมายของเนื้อเรื่อง รับรู้ถึงความรู้สึกนึกคิด ชีวิตความเป็นอยู่และวัฒนธรรม โดยผ่านตัวละครและภาพลักษณ์ที่ผู้เขียนถ่ายทอดในผลงานได้งายขึ้น แต่ทั้งนี้ต้องขึ้นอยู่กับภูมิความรู้เดิม และประสบการณ์ของผู้อ่านด้วย

¹ราชบัณฑิตยสถาน. (2545). พจนานุกรมศัพท์วรรณกรรม อังกฤษ-ไทย. กรุงเทพฯ : ราชบัณฑิตยสถาน หน้า 245.

สัญลักษณ์ทางวรรณกรรมผสมผสานจินตภาพ (Image) กับมโนภาพ (Concept) อาจจะมีความเป็นสากลที่รู้จักทั่วไปหรือเป็นสัญลักษณ์ส่วนตัวโดยเฉพาะก็ได้ มักมีการใช้ทฤษฎีสัญลักษณ์นิยมมาใช้ในการวิเคราะห์ วิจัยวรรณกรรมประเภทนิทานด้วย ตัวอย่างเช่น

เรื่อง**ฝนสามหยด** (Three Raindrops) ในเทพนิยายโจนส์ (Jones' Fairy Tales) เป็นเรื่องราวการโต้แย้งของฝนสามหยดที่คุยโอ้อวดกัน ขณะที่หยาดฝนหยดที่หนึ่งกำลังร่วงลงมาจากก้อนเมฆ มันก็กล่าวกับหยาดฝนอีกหยดหนึ่งที่ร่วงตามลงมาว่า “**ทั่วทั้งท้องฟ้า**นี้ ฉันเป็นหยาดฝนที่ใหญ่ที่สุดและดีที่สุด” แต่หยาดฝนหยดที่สองโต้แย้งว่า “**แม้ว่าเธอเป็นหยาดฝนที่ดี** แต่**รูปร่าง**ของเธอคงงามเท่าเทียมฉันไม่ได้เลย ตามความเห็นของฉันแล้วรูปร่างคือสิ่งที่สำคัญเพราะฉะนั้นฉัน จึงเป็นหยาดฝนที่ดีที่สุดในท้องฟ้านี้” แต่ยังไม่ทันที่ทั้งสองจะหาข้อยุติสำหรับเรื่องนี้ หยาดฝนที่สามก็ได้แทรกกว่า “**ใช่ เธอ** อาจจะเป็นหยาดฝนที่ใหญ่ที่สุด และเธอ ก็เป็นหยาดฝนที่มีรูปร่างดี แต่ทุกคนก็รู้กันดีว่า**ความบริสุทธิ์**ต่างหากที่มีความหมายโดยแท้จริงและ**ฉัน**ก็เป็นหยาดฝนที่บริสุทธิ์ ดังนั้นฉันจึงเป็นหยาดฝนที่ดีที่สุดในท้องฟ้านี้” แต่ก่อนที่หยาดฝนอีกสองหยดจะได้โต้แย้งประการใด หยาดฝนทั้งสามก็ตกลงกระทบพื้นแล้วรวมกันกลายเป็นส่วนหนึ่งของแอ่งโคลน

“ฝนสามหยด”

ภาพประกอบโดย : ไมเคิล โพรแมน
แหล่งที่มา : โจนส์, เทอรี. (2534). **เทพนิยายโจนส์**. แปลจาก **Fairy Tales** โดย วัชรินทร์ อ่ำพันธ์.
กรุงเทพฯ : ผู้จัดการเด็ก.

จากนิทานเรื่องนี้ อาจตีความโดยใช้ทฤษฎีสัญลักษณ์นิยมได้ว่าฝนเป็นสัญลักษณ์แทนความชุ่มชื้น เป็นแหล่งกำเนิดสิ่งมีชีวิต ในเรื่องสะท้อนคุณสมบัติด้านต่างๆ ของหยดฝนเป็นสัญลักษณ์แทนด้านมิติในจิตใจของคน ฝนหยดแรกที่คิดว่าตัวเองมีขนาดใหญ่และดีที่สุดนั้นเป็นตัวแทนของคนที่หลงตัวเอง ชอบวางก้ำกั่มยิ่งใหญ่และคิดว่าไม่มีใครดีไปกว่าตน ฝนหยดที่สองเป็นสัญลักษณ์แทนคนที่สนใจแต่เรื่องรูปลักษณ์ความงามภายนอก หลงตัวเอง และชอบดูถูกคนอื่น ส่วนฝนเม็ดสุดท้ายนั้นเป็นสัญลักษณ์แทนความบริสุทธิ์ อาจเปรียบได้กับธรรมชาติของเด็ก ซึ่งแม้จะมีความหลงตัวเอง ชอบโอ้อวดว่าตนเป็นที่หนึ่งแต่ก็เป็นเพียงความคิดแบบเด็กๆ ที่ขาดสติและไร้เหตุผล โดยไม่มีเจตนาประสงคร้ายต่อใครอย่างจริงจัง

คำว่า “**ฉัน**” และ “**เธอ**” ในเรื่องแสดงสัญลักษณ์แทนความไม่สามัคคีการแบ่งแยก**เรา**และ**คนอื่น (otherness)** เพราะหยดฝนทั้งสามนั้นมีแต่การนึกถึงตนเอง (solipsism) ไม่รู้จักบทบาทหน้าที่ของตนที่พึงมีต่อสังคมและคนรอบข้าง ชอบอวดตน และต่างโต้แย้งชิงดีชิงเด่นกัน ทั้งๆ ที่มีแหล่งกำเนิดมาจากที่เดียวกัน ท้ายที่สุดแล้วในตอนจบของเรื่อง ฝนทั้งสามหยดก็ต้องตกกระทบพื้นแล้วรวมกันกลายเป็นส่วนหนึ่งของแอ่งโคลน ซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของความฟอนเฟะของสังคมที่เกิดจากการแก่งแย่ง บทสรุปของเรื่องสะท้อนให้เห็นว่าไม่ว่าใครจะยิ่งใหญ่ สวยงามเลอเลิศหรือ บริสุทธิ์เพียงใด ก็ต้องมีวันที่จะถดถอยไปตามกาลเวลา ซึ่งตรงกับกฎอนิจจังในพุทธศาสนาที่เป็นปรัชญาสากลแห่งชีวิตที่ว่า “สูงสุดย่อมคืนสู่สามัญ”

ความอยากมี อยากได้ อยากเป็นหรือการแสวงหาตัวตนอันไม่สิ้นสุดของมนุษย์นั้น ยังสะท้อนในเทพนิยายเรื่อง **ผีเสื้อร้องเพลง** จากเทพนิยายโจนส์ (Jones' Fairy Tales) เช่นกัน

ผีเสื้อร้องเพลง เป็นเรื่องราวเกี่ยวกับผีเสื้อน้อยตัวหนึ่งที่ต้องการให้ผู้อื่นชื่นชมเสียงร้องที่ไม่มีใครเคยได้ยิน ด้วยหลงคิดว่าคุณค่าของตนอยู่ที่เสียงร้องซับซ้อนมากกว่าปีกอันสวยงาม ในการเปล่งเสียงร้องซับซ้อนของผีเสื้อนั้นจะต้องกางปีกอันสวยงามออกด้วยทุกครั้ง กบน้อยผู้เป็นสหายแม้ไม่ได้ยินเสียงร้องของผีเสื้อแต่ก็คอยเป็นกำลังใจให้เสมอ และทุกครั้งที่ผีเสื้อกางปีกออกมันก็จะจ้องปีกอันสวยงามของผีเสื้ออยู่ตลอดเวลากระทั่งวันหนึ่งก็มีผีเสื้อกลางคืนจอมอิจฉาได้ใช้อุบายว่า หากผีเสื้อน้อยไม่มีปีกอันทรูทรูสวยงามนั้นจะทำให้ร้องเพลงได้ไพเราะเหมือนนกไนติงเกล เมื่อได้ยินดังนั้นผีเสื้อน้อยก็หลงเชื่อและขจัดปีกทั้งสองข้างด้วยดินจนกระทั่งสิ้นฤดูกลบออกไปหมด และปีกคู่งามนั้นได้กลายเป็นสีเทา

วันต่อมา เมื่อสหายกบมาเฝ้ารอดูการแสดงเหมือนเช่นปกติ แต่พบว่าปีกของผีเสื้อน้อยไม่งดงามเช่นเดิมแล้ว ในไม่ช้ามันก็เริ่มเบื่อหน่ายและจากไปในที่สุด นับแต่นั้นเป็นต้นมาก็ไม่มีใครมาฟังบทเพลงที่ไม่มีมีใครเคยได้ยินจากผีเสื้อน้อยอีกเลย

ผีเสื้อ เป็นสัญลักษณ์แทนสิ่งสวยงาม บอบบาง อ่อนหวานและพลัดไหวเพราะฉะนั้นจึงหวั่นไหวต่อคำวิจารณ์ของใครๆ ได้ง่าย อาจเปรียบได้กับคนที่มีรูปลักษณ์ภายนอกงดงาม มีความเพียรพยายาม และมีความทะเยอทะยานที่จะทำในสิ่งที่ตนเองไม่อาจจะทำได้ หากแต่น่าเสียดายที่เชื่อคนง่ายโดยที่ไม่รู้ว่านั้นเป็นการทำร้ายตัวเอง กบในเรื่องนี้เป็นสัญลักษณ์ของคนประจบสอพลอและมองเห็นคุณค่าของสิ่งใดเพียงแค่วิวพินและเปลือกนอกเท่านั้น เพราะเมื่อผีเสื้อไม่มีปีกที่ล่อตาล่อใจแล้ว กบก็ตีจากไป ส่วน**ผีเสื้อกลางคืน**ซึ่งมีรูปลักษณ์ไม่สวยงามจึงเป็นสัญลักษณ์แทนความอิจฉาริษยา หลอกกลวงให้ผู้อื่นได้รับความเดือดร้อนเพื่อชัยชนะแห่งกิเลสของตัวเองคือไม่ยอมให้ใครสวยกว่าตน การที่ผีเสื้อไม่รู้จักตัวตนที่แท้จริงของตัวเอง ไม่รู้ค่าของตนเองนั้นทำให้คุณค่าในตัวเองลดลง จนในที่สุดกบที่เป็นตัวแทนความลุ่มหลงในความงามและเห็นคุณค่านั้นก็ต้องจากไป

“ผีเสื้อร้องเพลง”

ภาพประกอบโดย : ไมเคิล โพรแมน

แหล่งที่มา : โจนส์, เทอร์. (2534). **เทพนิยายโจนส์**. แปลจาก **Fairy Tales** โดย วัชรินทร์ อัมพันธ์. กรุงเทพฯ: ผู้จัดการเด็ก.

การตีความจากเทพนิยายเรื่องนี้ให้แง่คิดในเรื่องของการตระหนักในคุณค่าที่แท้จริงของตนและยอมรับตนเองได้ทั้งส่วนดีและไม่ดี (Self-actualization) การต้องการให้ผู้อื่นยอมรับในความสามารถที่ตนไม่มีและทะเยอทะยานทำในสิ่งที่ตนไม่ถนัด ไม่ใช่ตัวเองและไม่อาจเป็นไปได้ ผลสุดท้ายก็จะเป็นการทำลายคุณค่าตัวเอง นอกจากเทพนิยายที่นำมาวิเคราะห์สองเรื่องข้างต้นแล้วยังมีสัญลักษณ์ในนิทานเรื่องอื่นๆ ที่มีความเป็นสากลและแสดงภาษาสัญลักษณ์ได้อย่างชัดเจน ดังตัวอย่างต่อไปนี้

เรื่อง**เจ้าหญิงนิทรา** (Sleeping Beauty) เมืองที่มีเครื่องปั้นไฟายเป็นสิ่งต้องห้าม ผู้คนหลับไหลไปกับคำสาปเป็นเวลาหนึ่งร้อยปี เจ้าหญิงกับการรอคอย เจ้าชายผู้กล้าหาญที่จะมาถอนคำสาป แม่มดใจร้าย นางฟ้า

ผู้อาร์ ทุกสิ่งล้วนแล้วแต่เป็นสัญลักษณ์แทนสิ่งใดสิ่งหนึ่งทั้งสิ้น แต่สิ่งที่เห็นได้ชัดและมีความหมายสำคัญอันเป็นจุดกำเนิดของเรื่องนั้น ได้แก่ **เครื่องปั่นฝ้าย** (A distaff and spindle) ที่เหลืออยู่เพียงเครื่องเดียวในปราสาท เปรียบเสมือนการนำมาซึ่งชีวิตและอนาคตที่เชื่อมโยงกับโชคชะตาและความตาย เพราะการที่เจ้าหญิงได้พบกับหญิงชรากำลังปั่นฝ้ายอยู่บนหอคอยนั้น นอกจากจะเกิดจากความอยากรู้อยากเห็นของเจ้าหญิงแล้ว เหตุการณ์นี้ก็มิใช่เรื่องบังเอิญเพราะหญิงชรานั้นมิได้รับรู้เลยว่าเครื่องปั่นฝ้ายเป็นสิ่งต้องห้ามในเมืองนี้ แต่กลับเป็นชะตาชีวิตที่ถูกลิขิตให้เป็นไปดังคำสาป ในนิทานเรื่องนี้เครื่องปั่นฝ้ายเป็นสัญลักษณ์แทนเพศหญิง (Female objects) เพราะศัพท์ทางวรรณคดีนั้นใช้คำว่า “Distaff” แทนเพศหญิงหรือสิ่งที่เกี่ยวข้องกับเพศหญิง เพราะการปั่นฝ้าย การทอผ้า นั้น เป็นงานที่ไม่ต้องใช้แรงงานมากแต่นับที่ความละเอียดอ่อนซึ่งเหมาะกับเพศหญิงเท่านั้น

“เจ้าหญิงนิทรา”

ภาพประกอบโดย : Margret Tarrant.

แหล่งที่มา : Golding, Harry. (1915). **Fairy Tales**. London : Ward, Lock.

เมื่อเจ้าหญิงได้เห็นเครื่องปั่นฝ้ายจึงไม่รอช้าที่จะเข้าไปสัมผัสใกล้ ทันใดนั้นเธอก็ถูกเข็มทิ่มเลือดไหลและสลบไปในที่สุด **หยดเลือด** แม้จะเป็นสัญลักษณ์แทนความเจ็บปวดครั้งสุดท้ายในช่วงเวลานั้น แต่ในเวลาต่อมากลับเป็นจุดเริ่มต้นของความหวัง การรอดอยความรักที่เจ้าหญิงสงวนไว้ให้เจ้าชายที่เหมาะสม

เถาแบล็คเบอร์รี่ ซึ่งขึ้นล้อมรอบปราสาทเป็นสัญลักษณ์ของอุปสรรคที่มีความสำเร็จอันสวยงามรอดอยผู้ที่เหมาะสมและสามารถเอาชนะอุปสรรคนั้นได้ในเรื่องนี้ต้นไม้ใหญ่และเถาแบล็คเบอร์รี่ที่มีหนามแหลมคมล้วนเปิดทางให้เจ้าชายซึ่งเป็นผู้ที่เหมาะสมผ่านเข้าไปโดยง่าย แต่ผู้ที่ไม่คู่ควรนั้นไม่อาจจะผ่านเข้าไปได้ และรางวัลล้ำค่าที่สุดของผู้ชนะก็คือเจ้าหญิงผู้งดงามที่เหมาะสมและคู่ควรกันนั่นเอง

แม้ว่าเครื่องปั่นฝ้ายในเรื่องเจ้าหญิงนิทราจะเป็นสัญลักษณ์ของความโชคร้ายและทำให้เจ้าหญิงหลับไปเป็นร้อยปี แต่เครื่องปั่นฝ้ายกลับกลายเป็นสัญลักษณ์แห่งความโชคดีและการนำมาซึ่งความหวังในนิทานอีกเรื่องหนึ่ง

“East o’ the Sun and West o’ the Moon”

ภาพประกอบโดย : P. J. Lynch.

แหล่งที่มา : Lynch, P. J. (1991). **East o’ the Sun and West o’ the Moon**. London: Walker

East o' The Sun and West o' The Moon

นิทานพื้นบ้านของชาวนอร์เวย์ (Norse Tale) เป็นอีกเรื่องหนึ่งที่แสดงภาษาสัญลักษณ์อย่างชัดเจน นิทานเรื่องนี้เป็นเรื่องราวของเจ้าชายผู้ถูกสาปให้เป็นหมีขาวในเวลากลางวันและกลายเป็นเจ้าชายรูปร่างในเวลากลางคืน หนทางเดียวที่จะช่วยให้เจ้าชายหลุดพ้นจากคำสาปได้คือหาหญิงสาวที่มีรักแท้และอยู่ด้วยกันเป็นเวลา 1 ปี โดยที่สาวน้อยนั้นจะต้องไม่ละเมิดกฎที่หมีขาวตั้งไว้ นั่นคือห้ามแอบดูว่าผู้ที่เข้ามานอนร่วมห้องในเวลากลางคืนนั้นเป็นใคร หากทำผิดกฎแล้วเจ้าชายจะต้องแต่งงานกับเจ้าหญิงอัปลักษณ์ที่มีจมูกยาวสองหลา และกระหายทุกสิ่งที่เป็นทองคำ คินหนึ่งในฤดูหนาวท่ามกลางอากาศแปรปรวน ที่ประตูบ้านของคนตัดฟันผู้ยากจน หมีขาวได้เอ่ยปากขอลูกสาวคนที่สวยที่สุดของคนตัดฟัน เพื่อแลกกับเงิน ทอง ทรัพย์สมบัติและความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นของครอบครัว

“East o’ the Sun and West o’ the Moon”

ภาพประกอบโดย : P. J. Lynch.

แหล่งที่มา : Lynch, P. J. (1991). **East o’ the Sun and West o’ the Moon.** London: Walker Books and Subsidiaries.

ดังนั้นคนตัดฟันจึงมอบลูกสาวคนสุดท้ายอันเป็นที่รักให้หมีขาว แม้สาวน้อยจะไม่เต็มใจนักแต่เพื่อคนในครอบครัวเธอจึงยอมเสียสละ เธอขึ้นนั่งบนหลังหมีขาวและออกเดินทางผ่านป่าทึบและเข้าสู่หุบเขาที่มีมืดมิดไปยังที่ที่หมีขาวอาศัยอยู่ แม้หนทางจะน่ากลัวแต่เมื่อสาวน้อยไปถึงกลับเห็นปราสาทสีขาวงามสง่าตั้งตระหง่านอยู่บนยอดเขาสูงนั้น หมีขาวได้ให้กระดิ่งเงินแก่สาวน้อยไว้ เพียงแค่ส่งกระดิ่งเธอก็จะได้ทุกอย่างที่เธอปรารถนา สาวน้อยใช้ชีวิตในปราสาทกับหมีขาวอย่างมีความสุข ในห้องนอนของเธอมีเตียงสองเตียงตั้งเคียงคู่กัน แต่สาวน้อยไม่เคยรู้เลยว่าผู้ที่เข้ามานอนกับเธอทุกคืนนั้นเป็นสัตว์ คน หรืออย่างอื่น เธอได้แต่เก็บความสงสัยนั้นไว้ จนกระทั่งวันหนึ่งสาวน้อยรู้สึกคิดถึงครอบครัวมาก หมีขาวจึงพาเธอกลับไปเยี่ยมครอบครัวและได้กำชับว่าถ้าแม่ของเธอถามเรื่องราวในปราสาทก็ห้ามบอกอะไรทั้งสิ้น และจงอย่าเชื่อหรือทำในสิ่งที่แม่เธอบอกเด็ดขาด มิฉะนั้นจะทำให้ชีวิตคู่ของเราจบลงและครอบครัวของสาวน้อยก็จะกลับมาลำบากดังเดิม สาวน้อยให้สัญญาและรับปากกับหมีขาวเป็นมั่นเหมาะ แต่เหตุการณ์ทุกอย่างเหมือนโชคชะตาลิขิต คินหนึ่งในเวลาตึกสงัด สาวน้อยแกล้งทำเป็นหลับ และเหตุการณ์ก็เหมือนเดิมทุกวัน มีเสียงอะไรบางอย่างเข้ามานอนที่เตียงข้างเธอ เมื่อเธอแน่ใจว่าผู้ที่เข้ามานั้นหลับสนิทแล้ว เธอจุดเทียนและย่องเข้าไปใกล้เตียงข้างๆ ทันใดนั้นเธอก็ได้เห็นเจ้าชายรูปร่างงามจนเธออดใจไม่ไหวก้มลงจูบเขาอย่างรักใคร่ และเปลือยน้ำตาเทียนหยดลงบนเสื้อของเจ้าชาย 3 หยดทำให้เจ้าชายตกใจตื่น เขาต่อว่าเธอ และบอกถึงสัญญาณของความโชคร้ายที่กำลังจะเกิดขึ้นจากการไม่รักษาสัญญาที่นำมาซึ่งการสูญเสีย หลังจากวันนั้นเจ้าชายจะต้องแต่งงานกับเจ้าหญิงอัปลักษณ์ที่มีจมูกยาวสองหลา และจะต้องไปอยู่ที่ปราสาทบนดินแดนระหว่างทิศตะวันออกและทิศตะวันตก

เช้าวันต่อมาสาวน้อยสูญเสียทั้งเจ้าชายและปราสาท เธอนอนอยู่บนผืนป่าอันรกทึบพร้อมกับเสื้อผ้าเก่าๆ ที่ติดตัวเธอมาเหมือนครั้งแรกที่ออกจากบ้าน หลังจากที่เธอร้องไห้จนเหนื่อยอ่อน เรื่องราวการผจญภัยและการแสวงหาคคุณค่าของความรักจึงเริ่มขึ้น

สาวน้อยเริ่มออกเดินทางเพื่อตามหาเจ้าชายผู้เป็นที่รักจนกระทั่งมาถึงภูเขาสูงใหญ่ ที่นั่นเธอได้พบกับหญิงชราผู้อารีกับ**ผลแอปเปิ้ลทองคำ** เธอถามทางที่จะไปยังปราสาทที่ตั้งอยู่บนดินแดนระหว่างทิศตะวันออกและทิศตะวันตกที่ซึ่งมีเจ้าชายผู้เป็นที่รักและเจ้าหญิงอัปลักษณ์ที่มีจุมพียวสองหลาและกระหายทุกสิ่งที่เป็นทองคำ หญิงชรามิได้บอกทางไปยังปราสาทแห่งนั้นแต่กลับเตือนให้สาวน้อยระวังตัวและเธอไม่ควรจะไปที่นั่นโดยลำพัง หญิงชราให้สาวน้อยยืมม้าเพื่อที่จะขี่ไปยังบ้านเพื่อนของเธอและได้กำชับว่าเมื่อถึงบ้านเพื่อนเธอแล้วให้กระซิบที่ข้างหูซ้ายของม้าแล้วบอกให้มันกลับบ้าน พร้อมทั้งมอบผลแอปเปิ้ลทองคำให้แก่สาวน้อยเป็นของติดตัวด้วย

“East o’ the Sun and West o’ the Moon.”

ภาพประกอบโดย : P. J Lynch.

แหล่งที่มา : Lynch, P.J. (1991). **East o’ the Sun and West o’ the Moon.** London : Walker Books and Subsidiaries.

เมื่อสาวน้อยมาถึงบ้านของหญิงชราคนที่สอง เหตุการณ์ทุกอย่างก็เป็นเช่นเดียวกัน และหญิงชราก็มอบ**หวีทองคำ** ให้สาวน้อยนำติดตัวไปด้วย เพื่อจะต้องใช้ในคราวจำเป็น สุดท้ายสาวน้อยเดินทางมาถึงบ้านของหญิงชราคนที่สามและถามทางที่จะไปยังปราสาทที่ตั้งอยู่บนดินแดนระหว่างทิศตะวันออกและทิศตะวันตก แต่เธอก็ไม่รู้จะไรมากไปกว่าหญิงชราสองคนก่อนเลย เธอให้สาวน้อยยืมม้าและมอบ**เครื่องปั้นฝ้ายที่มีลือเป็นทองคำ** ให้เป็นของติดตัวอีกเช่นกัน และบอกสาวน้อยให้ไปถามกับสายลมทั้งสี่ ได้แก่ ลมตะวันออก (East wind) ลมตะวันตก (West wind) ลมใต้ (South wind) และสุดท้ายลมเหนือ (North wind) ผู้เป็นที่ใหญ่ของลมทั้งสาม ลมเหนือได้ใช้แรงกำลังที่มีอยู่ทั้งหมดหอบสาวน้อยไปตกที่โชดหินใกล้ๆกับปราสาท เธอจึงเริ่มวางแผนที่จะนำเจ้าชายกลับมา เพราะมีแต่เธอเท่านั้นที่จะช่วยเจ้าชาย และลบล้างคำสาปนั้นได้

การกระซิบข้างหูนั้น อาจตีความเชิงสัญลักษณ์ได้ว่าเป็นข้อคิดอย่างหนึ่งที่เตือนสาวน้อยไม่ให้หุเบาเชื่อ ใครง่าย ๆ อีก แต่ภาษาสัญลักษณ์ที่สำคัญในเรื่องนี้ คือของวิเศษสามสิ่งที่ได้จากหญิงชราทั้งสาม ซึ่งได้แก่ **ผลแอปเปิ้ลทองคำ** เป็นสัญลักษณ์แทนความต้องการพลังอำนาจที่สามารถฟื้นฟูชีวิตได้ใหม่ เป็นพลังอันบริสุทธิ์และมีไว้สำหรับผู้ที่จิตใจบริสุทธิ์เท่านั้น รูปทรงของผลแอปเปิ้ลเป็นสิ่งที่แสดงถึงความครบถ้วนสมบูรณ์ในความรักที่สาวน้อยและเจ้าชายมีให้ต่อกัน แม้ทองคำนั้นจะเป็นสิ่งมีค่าแต่สาวน้อยก็ยอมแลกกับการที่จะได้พบชายผู้เป็นที่รัก ในทางกลับกัน เจ้าหญิงอัปลักษณ์จุมพียวต้องการแอปเปิ้ลทองคำเพื่อทดแทนสิ่งที่เธอไม่มีนั่นคือ ความงาม ความมีเสน่ห์ที่จะดึงดูดให้เพศชายมาสนใจนั่นเอง

ทวิทองคำ เป็นสัญลักษณ์แทนเพศหญิง (Female object) หรือเสน่ห์อันเย้ายวนของเพศหญิง (Female attraction) แต่ละซีกของทวินั้นสื่อถึงควมมีระเบียบและความเพียบพร้อมของกุลสตรี ความฉลาด มีสติ มีการเรียบเรียงความคิดที่ดี มีความแน่วแน่ และรู้จักการประนีประนอม คุณสมบัติทั้งหมดนี้มีอยู่ในตัวสวานน้อยและเป็นสิ่งที่เจ้าหญิงอัปลักษณ์จุมภุยกยาวกระหายอยากมีบ้าง เธอจึงอนุญาตให้สวานน้อยเข้าไปพบเจ้าชายอีกเป็นครั้งที่สองเพื่อแลกกับสิ่งที่เธอปรารถนา

“East o’ the Sun and West o’ the Moon”

ภาพประกอบโดย : P. J Lynch.

แหล่งที่มา : Lynch, P.J. (1991). **East o’ the Sun and West o’ the Moon**. London: Walker Books and Subsidiaries.

เครื่องปั้นฟ้าย เป็นสัญลักษณ์แทนเพศหญิง (Female object) เพราะในอดีต งานปั้นฟ้าย และงานทอผ้าเป็นงานในครัวเรือนที่ไม่ต้องใช้แรงงานมากซึ่งเหมาะสำหรับเพศหญิง **ลือทองคำ**เปรียบได้กับวัฏจักรชีวิตมีขึ้นมีลงเชื่อมโยงกับโชคชะตาและความตายหรือเปรียบเสมือนการนำมาซึ่งชีวิตและอนาคตซึ่งวนเวียนจากจุดหนึ่งไปอีกจุดหนึ่งเชื่อมโยงถึงกัน

การแลกเปลี่ยนของสามสิ่งที่มีค่านั้นเป็นบทเรียนในเรื่องของการเรียนรู้ที่จะรักษาสัญญาและการเชื่อใจกันเพื่อที่จะประคองความรักและการมีชีวิตคู่ที่ยาวนานจะสังเกตได้ว่าของวิเศษทั้งสามอย่างนั้นเป็น **ทองคำ** หรือ **สีทอง** ซึ่งเป็นสีแห่งคุณงามความดีสติปัญญาความถูกต้อง และคุณสมบัติที่ดิ้นาสรรเสริญ รวมถึงความบริสุทธิ์ซึ่งเป็นสิ่งที่เจ้าหญิงอัปลักษณ์จุมภุยกยาวพยายามไขว่คว้ามาครอบครองเพื่อทดแทนสิ่งที่เธอขาดไปนั่นเอง

นิทานเรื่องนี้จบลงที่การเลือกคู่ของเจ้าชายโดยมีการชักผ้าเป็นเงื่อนไข ผู้ที่สามารถชักเอาน้ำตาเทียนที่หยดบนเสื้อของเจ้าชายออกได้นั้น จะเป็นคนที่เจ้าชายจะแต่งงานด้วย **การชักผ้า**เปรียบได้กับการชำระล้างบาปซึ่งผู้ที่ก่อขึ้นเท่านั้นจึงจะสามารถชำระล้างได้ ในเรื่องนี้ก็เช่นกัน สวานน้อยเป็นผู้ทำน้ำตาเทียนหยดลงบนเสื้อเจ้าชายจึงมีแต่เธอเท่านั้นที่จะชักออก เมื่อเป็นเช่นนั้นแม่เลี้ยงและเจ้าหญิงอัปลักษณ์จุมภุยกยาวจึงจนปัญญาที่จะเหนี่ยวรั้งเจ้าชายไว้ได้ เจ้าชายและสวานน้อยจึงหนีออกจากปราสาทและไปอยู่ในดินแดนอันแสนสงบซึ่งห่างไกลจากปราสาทที่อยู่บนดินแดนระหว่างทิศตะวันออกและทิศตะวันตก ทั้งสองใช้ชีวิตคู่ด้วยกันอย่างมีความสุข

การดำเนินเรื่องของเทพนิยายและนิทานพื้นบ้าน เช่นเรื่องนี้ นั้นมักจะมีของ 3 สิ่งเป็นเงื่อนไข ซึ่งแสดงออกเป็นรูปธรรมอย่างเด่นชัดและเป็นสัญลักษณ์สำคัญของเรื่องเสมอ แนวคิดของเงื่อนไขนี้เต็มไปด้วยความหมายได้แก่ ความโชคดี ความสมหวังและชัยชนะ แต่ความหมายจะแจ่มชัดหรือซ่อนเร้นนั้นขึ้นอยู่กับวิธีการเล่าเรื่องของแต่ละบุคคล ซึ่งแตกต่างกันไปตามรากฐานของวัฒนธรรมในแต่ละชนชาติ

แต่ในเรื่อง **สโนว์ไวท์ (Snow White)** นั้นเงื่อนไขของของ 3 สิ่งกลับมาซึ่งความโชคร้ายและภัยอันตราย สโนว์ไวท์เป็นเรื่องราวเกี่ยวกับความอิจฉาริษยาของตัวละครหลักทั้งสอง ได้แก่ ราซินีแม่มดซึ่งรับบทเป็นแม่เลี้ยงใจร้ายและเป็นตัวอิจฉา และสโนว์ไวท์เจ้าหญิงแสนสวยไร้เดียงสาเป็นผู้ถูกอิจฉาประเด็นของการอิจฉาริษยานั้น คือ เรื่องของความงามนั่นเอง

“สโนว์ไวท์”

ภาพประกอบโดย : Tony Wolf.

แหล่งที่มา : Holeinone, Peter. (1990). **The Story of Snow White and other Tales.** New York : Gallery Books.

ราซินีใจร้ายจะคอยเพียรถามกระจกพิเศษของเธอว่าใครคือคนที่สวยที่สุดในปฐพี กระจกพิเศษยังคงคำตอบเดิมเสมอว่าไม่มีใครงดงามเกินกว่าราซินี **กระจกพิเศษ** ของราซินีใจร้ายนั้นเป็นสัญลักษณ์ที่สะท้อนถึงจิตใต้สำนึกที่มีแต่ความเพ้อฝันคอยหลอกตัวเองอยู่ตลอดเวลา จนกระทั่งสโนว์ไวท์ได้ถือกำเนิดมา และเธอเป็นหญิงที่มีความงามมากกว่าใครๆ ผิวของเธอขาว

ดังหิมะที่ต้องแสงจากดวงอาทิตย์ สว่างเจิดจ้า แก้มและปากแดงระเรื่อ และมีผมดำเงางาม ด้วยเหตุนี้เองราซินีใจร้ายจึงต้องการกำจัดเธอเพื่อที่จะได้ไม่มีใครงามไปกว่าตน ราซินีใจร้ายสั่งให้นายพรานฆ่าสโนว์ไวท์และเอาตับกับปอดมาให้เธอกิน เพราะเธอเชื่อว่าหากได้กินอวัยวะของผู้หนึ่งผู้ใดก็จะมีความงามเหมือนผู้หนึ่งผู้หนึ่ง แต่ด้วยความไร้เดียงสาและความงามที่ตรึงใจของเธอ นายพรานจึงปล่อยให้สโนว์ไวท์หนีเข้าป่า อีกทั้งกำชับว่าให้ไปในป่าลึกที่สุด และนายพรานได้ลวงราซินีใจร้ายด้วยการฆ่าหมีระหว่างเดินทางกลับแล้วนำอวัยวะของหมีไปแทน เพื่อเป็นการยืนยันว่าสโนว์ไวท์ได้ตายไปแล้วจริงๆ

สโนว์ไวท์เร่ร่อนเข้าไปในป่าจนพบกระท่อมหลังหนึ่ง เมื่อพวกเขาคนแคะกลับถึงบ้านก็ได้พบสโนว์ไวท์นอนหลับอยู่ ทุกคนตกตะลึงในความงามของเธอ เมื่อรับฟังเรื่องราวของราซินีใจร้ายแล้ว คนแคะก็เกิดความสงสารจึงอนุญาตให้เธออาศัยอยู่ด้วยโดยมีข้อแม้ว่าเธอจะต้องช่วยพวกเขาคนแคะดูแลบ้าน ทำอาหารและงานอื่นๆ พวกเขาเตือนเธอเสมอก่อนจะออกไปทำงานว่าห้ามให้คนแปลกหน้าเข้ามาในบ้าน หรือเข้าประตูตัวเป็นอันขาด เพราะอาจจะเป็นราซินีใจร้ายปลอมตัวมาก็ได้ สโนว์ไวท์และพวกเขาคนแคะเป็นเพื่อนที่ดีต่อกันและอยู่ด้วยกันอย่างมีความสุข แต่เวลาแห่งความสุขนั้นช่างสั้นนัก

วันหนึ่งราซินีใจร้ายได้ถามกระจกพิเศษอีกครั้งว่าใครคือคนที่สวยที่สุดในปฐพี กระจกพิเศษยังคงคำตอบเดิมว่าเป็นสโนว์ไวท์ที่อาศัยอยู่กับพวกเขาคนแคะที่เนินเขาแห่งหนึ่ง ราซินีใจร้ายโกรธมากที่ถูกลูกนายพรานหลอกเธออาฆาตและตั้งใจที่จะกำจัดสโนว์ไวท์ด้วยตัวเอง เธอร้ายคาถาปลอมตัวเป็นหญิงชราขายของเร่ และในที่สุดเธอก็เดินทางมาถึงบ้านของคนแคะของชั้นแรกที่เธอเสนอขาย ให้สโนว์ไวท์คือ **สายรัดเสื้อชั้นในรัดรูปของผู้หญิง (Stay lace)** สัญลักษณ์แทนเพศหญิง แทนความงาม ความอ่อนหวาน และความเพียบพร้อมของความเป็นหญิง ซึ่งเป็นสิ่งล่อใจให้เธอ

นำอันตรายมาสู่ตนเอง สายรัดนั้นรัดแน่นจนเธอหายใจไม่ออกและหมดสติไปในที่สุด สิ่งล่อตาล่อใจชิ้นที่สองคือ **หรี้อาบยาพิษ (a poisonous comb)** หรีนี้เป็นตัวแทนของแอฟโรไดท์ (Aphrodite) เทพเจ้าแห่งความรักและความสวยงามของกรีก และสื่อถึงบุคคลหรือสิ่งของที่นำปราชญ์ของเทพหญิงอีกด้วย **เส้นผม** นั้นสื่อถึงความอุดมสมบูรณ์ มีลักษณะของความเป็นหญิงและชาย ซึ่งมีความสามารถในการให้กำเนิดและสืบพันธุ์ได้ แต่เมื่อหรี้นั้นเป็นหรี้อาบยาพิษจึงทำให้สโนว์ไวท์เกือบจะสิ้นใจกับสิ่งของล่อใจชิ้นนี้ และ

“สโนว์ไวท์”

ภาพประกอบโดย : Ada Dennis and E. Stuart Hardy
แหล่งที่มา : Weedon, L.L. (1898). **Grimm's Fairy Tales.**
London: Ernest Nister.

ของชิ้นสุดท้ายคือ **แอปเปิ้ลอาบยาพิษ (a poisonous apple)** เป็นสัญลักษณ์แทนเทพเจ้าแอฟโรไดท์ (Aphrodite) เช่นกัน **แอปเปิ้ล** นั้นหมายถึงการมีความรู้ความเข้าใจเรื่องรักใคร่ ความเสนหา โดยเฉพาะอย่างยิ่งความสัมพันธ์ระหว่างเทพหญิงและเพศชายแต่เมื่อเป็นแอปเปิ้ลมีพิษ พิษร้ายของมันจึงเกือบคร่าชีวิตของเธอ สโนว์ไวท์หมดสติล้มลงที่พื้นสู่การหลับใหลอันยาวนานในที่สุด

เมื่อคนแคระกลับบ้านถึงบ้านได้เห็นร่างของสโนว์ไวท์ที่ไร้สติ จึงลำดับเหตุการณ์ได้ว่าเป็นการกระทำของราชินีใจร้าย พวกเขาคนแคระต่างก็ร้องไห้เสียใจ แต่พวกเขาคิดว่าสโนว์ไวท์เพียงแค่หลับไปเท่านั้นเพราะเธอยังมีลมหายใจและคงความงดงามอยู่เสมอ พวกเขาจึงนำร่างของเธอเก็บไว้ในโลงแก้วเป็นอย่างดีและผลัดเปลี่ยนกันไปเฝ้าเธอทุกวัน

จนกระทั่งวันหนึ่งมีเจ้าชายรูปงามเดินทางผ่านมาและเกิดหลงใหลในความงามของสโนว์ไวท์ยิ่งนัก จึงได้เอ่ยปากขอสโนว์ไวท์จากพวกเขาคนแคระเพื่อนำกลับไปยังเมืองของตน ระหว่างที่ผู้ติดตามของเจ้าชายกำลังช่วยกันเคลื่อนย้ายโลงแก้วอยู่นั้น ชิ้นส่วนของแอปเปิ้ลที่อาบยาพิษก็กระเด็นออกมาจากปากของเธอ และด้วยเหตุนี้เองที่ทำให้สโนว์ไวท์ฟื้นคืนชีวิตใหม่อีกครั้ง เจ้าชายดีใจมากและขอสโนว์ไวท์แต่งงาน ทั้งสองใช้ชีวิตอยู่ด้วยกันอย่างมีความสุข

สโนว์ไวท์เป็นตัวละครที่มองโลกในแง่ดีเสมอ เชื่อกันง่าย รักสวยรักงาม โดยที่ไม่รู้เลยว่าความงามของเธอจะเป็นอันตรายแก่ตนเอง ในทางกลับกัน ราชินีใจร้ายนั้นเป็นตัวละครที่มีแต่ความอิจฉาริษยา ป่าเถื่อน และมีความสุขเมื่อเห็นผู้อื่นได้รับความเจ็บปวด ทรมาน ในตอนจบของเรื่องนั้น ราชินีใจร้ายนั้นได้รับความทุกข์ทรมานจากความอิจฉาริษยาที่รุ่มร้อนอยู่ในหัวใจของเธอ เมื่อรู้ว่าสโนว์ไวท์ยังมีชีวิตอยู่และเป็นเจ้าหญิงที่สวยงามที่สุด เธอโกรธมากและอาฆาตแค้นจนออกแตกตายในที่สุด

นอกจากการตีความสัญลักษณ์ต่างๆ ในเรื่อง เพศแล้ว ในศาสนาคริสต์ยังมีความเชื่อว่า การหลับของสโนว์ไวท์นั้นเป็นความสัมพันธ์ระหว่างฤดูกาลกับเวลา กล่าวคือ การตื่นหรือฟื้นคืนชีวิตของสโนว์ไวท์นั้นเปรียบได้กับการเริ่มต้นเฉลิมฉลองให้กับเทศกาลอีสเตอร์ (Easter Festival) และเป็นการย่างเข้าสู่ฤดูใบไม้ผลิอันสดใสอีกด้วย

การตีความนั้นไม่มีผิดหรือถูก ทั้งนี้ดังที่กล่าวไว้แล้วในข้างต้นว่าขึ้นอยู่กับภูมิความรู้และประสบการณ์ต่างๆของผู้อ่านเอง ดังนั้นแต่ละคนจะ

มีการตีความสัญลักษณ์ที่เป็นลักษณะเฉพาะตัว ซึ่งอาจจะขึ้นอยู่กับเนื้อเรื่อง เวลา และสภาวะจิตใจในขณะที่ย่านวรรณกรรมนั้นๆ หรืออาจจะมีการตีความสัญลักษณ์ที่เป็นสากล หรือมีความหมายพ้องกับความคิดเห็นของคนอื่นก็ได้ แต่ทั้งนี้ทั้งนั้นความหมายของวรรณกรรมไม่ว่าจะเป็นประเภทใดก็ตาม การตีความทางสัญลักษณ์นอกจากจะให้ความสนุกสนานเพลิดเพลินแล้ว ยังช่วยให้ผู้อ่านได้คิดอย่างลึกซึ้งเข้าใจตัวเองและคนอื่นมากขึ้น อีกทั้งยังใช้เป็นเข็มทิศนำทางให้แง่คิดที่ดีในการใช้ชีวิต

“สโนว์ไวท์”

ภาพประกอบโดย : Edward Coley Burne-Jones.

แหล่งที่มา : Burne-Jones, Edward Coley. **The Rose Bower.** (Online). Available: http://www.artmagick.com/Images/Gallery/Burne/rose__bower.jpg Retrived November 10, 2003.

บรรณานุกรม

- โจนส์, เทอร์รี่. (2534). **เทพนิยายโจนส์**. แปลจาก **Fairy Tales**. โดย วัชรินทร์ อ่ำพันธ์. กรุงเทพฯ : ผู้จัดการเด็ก. ราชบัณฑิตยสถาน. (2545). **พจนานุกรมศัพท์วรรณกรรม อังกฤษ-ไทย**. กรุงเทพฯ: ราชบัณฑิตยสถาน.
- อับรามส์, เอ็ม. เอช. (2529). **อธิบายศัพท์วรรณคดี**. แปลจาก **A Glossary of Literary Terms**. โดย ทองสุก เกตุโรจน์. กรุงเทพฯ: กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ.
- Biedermann, Hans. (1989). **Dictionary of Symbolism**. New York: Facts On File.
- Burne-Jones, Edward Coley. **The Rose Bower**. (Online). Available: http://www.artmagick.com/Images/Gallery/Burne/rose__bower.jpg. Retrived November 10, 2003.
- Cirlot, J. E. (1962). **A Dictionary of Symbols**. Translated by Jack Sage; & Herbert Read. London: Routledge & Kegan Paul.
- Franz, Marie-Louise von. (1996). **The Interpretation of Fairy Tales**. Boston: Shambhala.
- Golding, Harry. (1915). **Fairy Tales**. London: Ward, Lock.
- Holeinone, Peter. (1990). **The Story of Snow White and Other Tales**. New York: Gallery Books.
- Lynch, P. J. (1991). **East o' the Sun and West o' the Moon**. London: Walker Books and Subsidiaries.
- Mayer, Rudolf. (1988). **The Wisdom of Fairy Tales**. Edinburgh: Floris Books.
- Nodelman, Perry. (1988). **Words about Pictures**. Athens : The University of Georgia Press.
- Poole, Josephine. (1991). **Snow White**. New York: Knopf.
- Weedon, L. L. (1898). **Grimm's Fairy Tales**. London: Ernest Nister.
- Zipes, Jack David. (1988). **The Brothers Grimm: From Enchanted Forests to the Modern World**. New York: Routledge.